

Назва ТВП: Браслаўскія азёры



© В. Кошечев

Код: BY054

Геаграфічныя каардынаты: 54°23' N 28°18' E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць: Браслаўскі раён

Плошча: 17736 га

Крытэрыі: A1, B2

Нацыянальны прыродаахоўны статус: Нацыянальны парк «Браслаўскія азёры».

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці

Агульнае апісанне:

ТВП "Браслаўскія азёры" уключае ў сябе асноўную азёрную частку тэрыторыі Нацыянальнага парка "Браслаўскія азёры", а таксама фрагменты яго буфернай зоны.

Браслаўская сістэма азёр, якая працягнулася з поўначы на поўдзень, рака Друйка, забалочаныя поймы вадаёмаў, сетка азёрных выспаў і пагорыстых паўвостраваў - складаюць аснову разнастайных біяцэнозаў прадстаўлянай тэрыторыі. Найбольш буйнымі азёрамі з'яўляюцца: Дрывяты - 36,2 км², Снуды - 22,5 км², Струста - 13,8 км². Найглыбейшым вадаёмам на тэрыторыі ТВП з'яўляецца возера Воласа Паўднёвы - 41 м.

Браслаўскае Паазер'е - гэта прыклад ландшафтаў, характэрных для ўсяго Беларускага Паазер'я, - і валодае максімальным наборам фонавых відаў птушак, прадстаўленых у паўночным рэгіёне.

На поўначы ТВП мяжа праходзіць па пойме азёр Снуды - Воласа - адных з найглыбейшых вадаёмаў рэгіёна. У склад паўднёвай часткі ахоўнага комплексу ўваходзяць азёры Пагоща - Дрывяты з участкамі нізінных балот і тарфянікаў, злучаных паміж сабой сеткай меліярацыйных каналаў. Цэнтральная частка ўгоддзя ўключае непасрэдна раку Друйку, якая бярэ пачатак з воз. Дрывяты і працякае праз азёры Цно, Неспіш, Недрава, Пацех. Выспы і водмелі маюць значную ролю ў фармаванні ўнікальнага арнітакомплекса Браслаўскіх азёр. Неабходна адзначыць, што за апошнія 60 гадоў выгляд выспаў зведаў істотныя змены. Некаторыя найбольш буйныя выспы былі засажаны іглічнымі пародамі дрэў: выспа Чайчын (воз. Струсто) у цяперашні час пакрыта хваёвым лесам, выспа Турмас (воз. Снуды) у цэнтральнай частцы мае густыя пасадкі ельніка, а на перыферыі - хваёвыя насаджэнні. Выспы Лакіна, Краснагорка ў мінулым шырока выкарыстоўваліся мясцовым насельніцтвам для выпаса кароў, што перашкаджала зарастанню адкрытых участкаў, асаблівае важнае для гнездавання каляводных відаў птушак.

Паўднёвая частка ўгоддзя прадстаўлена самым вялікім возерам Браслаўшчыны - Дрывяты (32,6 км²). Яго берагі пакрыты ўчасткамі хваёва-яловага лесу.

Непаўторнае спалучэнне град, грудой, азёр, забалочаных нізін і рачных далін надае гэтым мясцінам выключную маляўнічасць, прыцягвае шматлікіх турыстаў і адпачывальнікаў. Разам з тым гэтая частка ландшафту Браслаўскага рэгіёна надзвычай цікавая ў навуковым стаўленні, бо з'яўляецца эталонам рэльефу і адкладанняў, утвораных у ледніковы перыяд.

Асноўныя біятопы:

Азёры з трысняговымі поймамі - 65%, поймавыя чорнаальшаннікі - 3%, хмызнякі - 2%, адчыненыя схілы з ядлаўцовымі зараснікамі - 5%, хваёва-бязрозавыя лясы - 7%, рачныя поймы - 9%, сельгасугоддзі - 8%, населеныя пункты - 1%.

Птушкі:

ТВП "Браслаўскія азёры" адна з самых прывабных для птушак водна-балотнага комплексу ў Беларускам Паазер'і. Сярод якаснага складу ахоўваемых відаў птушак выяўлены лакалітэты некаторых з іх, якія ў большай меры захаваліся толькі на тэрыторыі дадзенага азёрнага рэгіёна. Гнездаванне такіх відаў як вялікі кулён *Numenius arquata*, кулік-сарока *Haematopus ostralegus*, вялікі савук *Mergus merganser*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla* надае немалую значнасць ТВП у захаванні фауны птушак Беларускага Паазер'я. За апошняе дзесяцігоддзе нельга не адзначыць скарачэнне колькасці такіх відаў як малая чайка *Larus minutus*, малая крычка *Sterna albifrons*, звычайны пагоніч *Porzana porzana*, а таксама і тых, якія згадваліся вышэй. Вылучаныя ў ТВП відаёмы з'яўляюцца не толькі месцамі гнездавання рэдкіх каляводных відаў птушак, але і кармавымі стацыямі шматлікіх відаў птушак у час міграцый. У міграцыйны перыяд на тэрыторыі ТВП сустракаюцца такія рэдкія віды, як даўганосы савук *Mergus serrator*, савук-луток *Mergellus albellus*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, малы лебедзь *Cygnus columbianus*, чорнаваллёвы гагач *Gavia arctica*. Адмысловую значнасць для каляводных птушак ў вясновы перыяд маюць адчыненыя выспы азёр Неспіш, Снуды, Струста, дзе спыняюцца ў асобныя гады тысячныя зграі гусей і качак.

Іншыя групы жывел:

Стан рэдкіх відаў птушак:

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2000-2011)	Крытэрыі ТВП
Гусь шэрая <i>Anser anser</i>	гн	6-8 п	2004-2011	Д	↓	
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	мг	3-15ас	2004-2011	П	↔	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2000-2011)	Крытэрыі ТВП
Савук-луток <i>Mergus albellus</i>	мг	20-50ас	2004-2011	Д	↔	
Савук вялікі <i>Mergus merganser</i>	гн	10-12п	2004-2011	Д	↓	
Савук даўганосы <i>Mergus serrator</i>	мг	2-3ас	2004-2011	Д		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	35с	2006-2011	П	↔	
Чапля вялікая белая <i>Casmerodius albus</i>	гн	30-35п	2006-2011	Д	↑	
Чапля-лазянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	3-5 п	2006-2011	П	↔	
Каршун чорны <i>Milvus migrans</i>	гн	1п	2006-2011	Д	↔	
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1п	2004-2011	Д	↔	
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	2п	2004-2011	П	↔	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2000-2011)	Крытэрыі ТВП
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	5п	2004-2011	П	↔	
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	3п	2004-2011	П	↔	
Пагоніч звычайны <i>Porzana porzana</i>	гн	30-50 п	2004-2011	Э	↓	
Пагоніч малы <i>Porzana parva</i>	гн	3п	2011	Д		
Драч <i>Crex crex</i>	гн	10п	2004-2011	П	↔	
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	10п	2004-2011	П	↑	
Баталён <i>Philomachus pugnax</i>	мг	40-60ас	2005-2011	П	↔	
Зуёк вялікі <i>Charadrius hiaticula</i>	мг	1ас	2011	Д		
Крывок <i>Haematopus ostralegus</i>	гн	4-15п	2004-2011	Д	↓	
Грыцук вялікі <i>Limosa limosa</i>	гн	15-20 п	2006-2011	Д	↔	A1

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2000-2011)	Крытэрыі ТВП
Кулён вялікі <i>Numenius arquata</i>	гн	20-25 п	2006-2011	Д		В2
Чайка малая <i>Hydrocoloeus minutus</i>	гн	3-30п	2000- 2011	Д	↓	
Чайка шызая <i>Larus canus</i>	гн	40-50п	2002-2011	Д	↓	
Рыбачка чорная <i>Chlidonias niger</i>	гн	100-150 п	2006-2011	П	↓	
Крычка малая <i>Sternula albifrons</i>	гн	10-15	1999, 2009-2011	Д	↔	
Сычык вераб'іны <i>Glaucidium passerinum</i>	гн	2п	2011	Д		
Сава балотная <i>Asio flammeus</i>	гн	1-2п	2011	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	гн	5п	2004-2011	П	↔	
Жаўна зялёная <i>Picus viridis</i>	гн	1-2п	2006-2011	П	↔	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2000-2011)	Крытэрыі ТВП
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	гн	20-30п	2004-2011	П	↔	
Дзяцел жоўтагаловы <i>Picoides tridactylus</i>	гн	3-5п	2000-2011	П	↔	
Сініца вусатая <i>Panurus biarmicus</i>	гн	3-5п	2006-2011	П	↓	

Іншыя рэдкія і знаходзячыся пад пагрозай знікнення віды:

Звяры: буры мядзведзь *Ursus arctos*, еўрапейская рысь *Lynx lynx*, барсук *Meles meles*

Рыбы: сняток *Osmerus eperlanus*, еўрапейская рапушка *Coregonus albula*

Насякомыя: двухпалосны падвадзень *Graphoderus bilineatus*, залацістаямчаты жужаль *Carabus clathratus*, бліскучы жужаль *Carabus nitens*, фіялетаваы жужаль *Carabus violaceus*, веснавы гняявік *Geotrupes vernalis*, чмель мохавы *Bombus muscorum*

Ракападобныя: даўгахвосты лімнакалянус *Grimaldii macrurus*, рэліктавая мізіда *Mysis relicta*, роднасная пантапарэя *Pontoporeia affinis*, бокоплав Палласа *Pallasiola quadrispinosa*

Расліны: баранец звычайны *Huperzia selago*, касач сібірскі *Iris sibirica*, кураслеп лясны *Anemone sylvestris*, аднацветка аднакветкавая *Moneses uniflora*, каменяломнік зярністы *Saxifraga granulata*, кізільнік чарнаплодны *Cotoneaster melanocarpus*, лінея паўночная *Linnaea borealis*, берула прамая *Berula erecta*, падвей сройны *Eriophorum gracile*, пуханос альпійскі *Baeothryon alpinum*

Пагрозы:

- 1. Павелічэнне колькасці капытных і некаторых драпежны сысуноў (дзік, янотападобны сабака, еўрапейская лісіца).** Дадзены фактар можна разглядаць у якасці асноўнай прычыны скарачэння колькасці курыных птушак на ААПТ, у прыватнасці, знікненне белай курапаткі *Lagopus lagopus* на верхавых балотах рэгіёна, а таксама знішчэнне цэлых калоній рэдкіх птушак на выспах воз. Снуды (в.Лакіна), воз. Дрысвяты (в. Замак). Так паказальным у гэтым стаўленні з'яўляецца выспа Лакіна, дзе толькі з-за лісіцы, якая пасялілася тут з 2006г., поспех гнездавання такіх відаў, як вялікі кулён *Numenius arquata*, малая чайка *Larus minutus*, шыязая чайка *Larus canus* зведзены да нуля. Малая чайка з'яўляецца знікаючым відам для дадзенай ААПТ, бо невялікія гнездавыя групыкі знаходзіліся менавіта на гэтых выспах.
- 2. Зарастанне азёрных выспаў, важных для каляводных птушак.** Высокая шчыльнасць хмызнякоў на гэтых тэрыторыях прыводзіць да перамяшчэння гнездавых калоній астраўных відаў птушак, скарачэнню іх колькасці. Натуральныя працэсы зарастання выспаў вербамі і чорнай алешынай, не кажучы аб штучных насаджэннях іглічных парод, працягваюць змяняць якасны склад фауны рэдкіх птушак у бок іх памяншэння.
- 3. Нарастанне тэмпаў рубак лясной часткі буфернай зоны Нацыянальнага парка "Браслаўскія азёры".** У апошнія гады выяўлены некаторыя заканамернасць у перавагах дэндрафільных відаў птушак пры рассяленні ў буфернай зоне парка. 80% рэгістрацый рэдкіх відаў драпежных птушак прыходзіцца далёка не на тэрыторыю НП, а на землі, якія прымыкаюць да яе. Аднак высокія тэмпы нарыхтовак драўніны ў сумежных тэрыторыях за апошнія 15 гадоў прывялі да істотных змен узроставага і якаснага складу лясістай часткі ахоўнай зоны. Так лясы сярэдняга ўзросту па плошчы значна пераўзыходзяць саспелыя. Першыя жа, у сваю чаргу, малапрыдатныя для гнездавання драпежных птушак.
- 4. Нізкі ўзровень экалагічнай культуры мясцовага насельніцтва і гасцяў ААПТ.** Большасць праблем, пералічаных вышэй, ўключае дадзены фактар. Таксама нагадаем незаконны пераслед дзённых і начных драпежных птушак як у таксідэrmічных мэтах (з пэўнымі запытамі на той або іншы від: арол-маркут *Aquila chrysaetus*, арлан-белахвост *Haliaetus albicilla*, даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis*), так і простае іх знішчэнне. Асобны негатыўны момант - арганізацыя знішчэння селішчаў вялікага баклана на тэрыторыі НП, знішчэнне якога праходзіць у месцах пасялення рэдкіх птушак без якіх-нібудзь

прынцыпаў гуманізму.

Рэкамендацыі па захаванню:

Крыніцы інфармацыі:

1. Кошечев В.А. Современное состояние населения редких видов птиц орнитологического участка «Снуды» // Охраняемые природные территории и объекты Белорусского Поозерья.: II Международная научная конфер. - Витебск, 2005 б. - С. 103-106.
2. Бирюков В.П. К биологии гнездования большого крохалея (*Mergus merganser*) в национальном парке «Браславские озера» // Subbuteo. - 2003а. - Т. 6. - С. 15-17.
3. ИНФОРМАЦИОННЫЙ ОТЧЕТ О НИР «Изучение территориальной локализации и состояния популяционных группировок редких и исчезающих видов птиц с целью совершенствования мер их охраны и использования в целях экотуризма в Национальном парке «Браславские озера» под руководством В. Ч. Домбровского.
4. Кошечев В.А. Факторы угроз для охраняемых видов птиц Национального парка «Браславские озера» // Международная научная конференция «Красная Книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы». - Витебск, 2011- С. 78-80.

Складальнікі : Кашчэеў В. А.

** Выкарыстанне змешчанай тут неапублікаванай інфармацыі для навуковых публікацый без пісьмовай згоды яе аўтараў забаронена. У выпадку выкарыстання часткі кантэнту або старонкі цалкам на іншых інтэрнет-рэсурсах, абавязковая спасылка на аўтараў і сайт iba.ptushki.org*